העלמות והסתרים, מניעות ועיכובים, ווארום דורך דעם וואָס ער ווייס דעם אמת אַז אין יעדער זאַך איז דאָ אַ ניצוץ אלקי און אַלץ איז אַ סיוע צו קדושה, דורך דעם פועל'ט ער אויך אין דעם דבר המעלים, אַז עס ווערט אין אים דערוועקט און אַנטפּלעקט זיין ניצוץ, ובמילא איז אויך דאָ למטה זעט זיך אין אים אָפּן די כוונה האמיתית, אַז דאָס ברענגט אַ הוספה אין קדושה.

ח. און דאָס איז די הוראה פון דעם מאמר רז"ל אשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה:

בשעת ס'איז דאָ אַ העלם והסתר זיינען דאָ צוויי דרכים אין דעם: איין דרך איז: מלחמה האַלטן מיט דער זאַך וואָס איז מעלים, דאָס הייסט, מען נעמט דאָס טאַקע אָן פאַר אַן אמת'ן העלם והסתר, און מען האָ־רעוועט מיט אַלע כחות אויף מלחמה האָבן אַנטקעגן דעם. די צווייטע וועג (וואָס זי איז אַ געשמאַקערע) איז: מען ווייס אַז בפנימיות איז דאָס גאָר אַ סיוע צו קדושה, און בשעת מען שטעלט זיך אַזוי אַוועק, איז מען דאָס מעורר ומגלה, אַז דאָס קומט אַראָפּ אויך בגילוי אַז דורכן דבר המעלים גופא קומט צו אַ תוס־פות אור אין קדושה.

(משיחות י"ט כסלו, תשח"י)

חנוכה

ט. וועגן חנוכה געפינען מיר צוויי קעגנגעזעצטע ענינים:

א) עס שטייט אין ספרים [24]) אַז חנו־כה איז מלשון חינוך. אַזוי איז אויך מובן בפשטות בלשון חנוכת המזבח וחנוכת בית המקדש, אַז דאָס איז געווען אַן אָנהויב, מען האָט אָנגע־הויבן טאָן דעם אויבערשטנס עבודה (אין בית המקדש בכלל און אין מזבח ומנורה בפרט) פון דאָס ניי, — אַן ענין פון חינוך.

ב) דער נס פון חנוכה איז גע־ווען אַז מען האָט געפונען אַ פּך שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול [25]). כאָטש על־פּי דין האָט מען געקענט מדליק זיין אויך מיט שמ־נים טמאים, ווארום טומאה דחוי' אָדער הותרה בצבור [26]), פונדעסטוועגן — בכדי צו ווייזן חיבתם של ישראל, האָט דער אויבערשטער באַוויזן אַ נס, מען זאָל קענען ניט נאָר אָנ־הויבן מקיים זיין די מצוה, נאָר מקיים זיין די מצוה בתכלית ההידור, אָן קיינע היתרים, אַפילו ניט קיין אויס־געהאַלטענע היתרים — היתרים על פּי שלחן ערוך.

זעט מען דערפון די הוראה, אַז בשעת עס רעדט זיך וועגן אַן ענין פון קדושה, דאַרף מען באַלד אין אָנהויב, אין אָנפאַנגס חינוך, עס טאָן בתכלית השלימות ובתכלית ההידור.

י. די זעלבע זאַך בפרט איז בנו־גע חינוך הבנים והבנות: באַלד פון קינדוויז אָן דאַרף מען זיי געבן אַ גאַנצע אידישקייט, אָן קיינע פשרות און אָן קיינע היתרים.

באַוואָרענען אַז — גם כי יזקין לא יסור ממנה [27]), קאָן מען ניט דורך פאַרלאָזן זיך אַז בשעת ער וועט ווערן עלטער און זיין אין גאַס, וועט מען

24) זע מהרש"א שבת כא, ב.

25) שבת כא, ב.

26) פסחים פ, א.

27) משלי כב, ו.

אים דעמאָלט דערציילן אַז ער דאַרף האַלטן מלחמה, דערציילן אים אַז ער דאַרף ניט נתפעל ווערן פאַר קיין מונע ומעכב און ווי אַזוי ער דאַרף האָבן מסירת נפש. אויב מען וויל אַז דעמאָלט, כי יזקין, זאָל ער ביי־שטיין די נסיונות דאַרף מען אָנ־הויבן ווען ער איז נאָך אַ „נער".

דערפאַר האָבן דאָך חכמי ישראל זיך שטאַרק משתדל געווען און גע־לייגט גאַר גרויסע כחות אויפן חינוך פון בני ובנות ישראל אַז ער זאָל זיין על טהרת הקודש.

מען האָט מלחמה געהאַלטן אויף יעדער פרט, אַפילו פרטים וואָס האָבן אויסגעוויזן ניט אַזוינע וויכטיקע האָט מען געקעמפט ניט נאָכצוגעבן זיי, וויל מען האָט געוואוסט אַז די חינוך־יאָרן זיינען נוגע דעם בחור אָדער דער מיידל אויף זייער גאַנץ לעבן, מען האָט געוואוסט אַז מען דאַרף זיי מיטגעבן שטאַרקייט מיט כלי זיין, זיי זאָלן האָבן מיט וואָס צו אָפּ־שלאָגן די אַלע מלחמות וואָס זיי וועלן האָבן אויף זייער לעבנס־וועג.

אַ מענטש איז געגליכן צו אַ בוים. כי האדם עץ השדה [28].

אויב מען מאַכט אַ קריץ אין בוים בשעת ער איז שוין אויסגעוואַקסן, איז דער קריץ נאָר אויף דעם אָרט וואו מען מאַכט אים, און אויסער דעם, טוט דאָס ניט אַן קיין שאָדן. אָבער בשעת מען מאַכט אַ קריץ אין דעם קערנדל וואָס מען גייט איינפלאַנצן, איז רעכט אַז פון איין קריץ, זאָל אויסוואַקסן דער גאַנצער בוים אַ פאַרקריפּלטער.

יא. אַזוי איז אויך אין דעם ענין פון חינוך:

אַ מענטש אין די מיטעלע יאָרן וואָס איז שוין דורכגעגאַנגען העלפט וועג פון זיין וועלט און מיינט אַז ער איז געצוואונגען צו גיין אויף פּש־רות, דירט דאָס אים אַן מער ניט ווי אויף עטלעכע יאָר. פערציק יאָר האָט ער געלעבט אָן פשרות, איז אויב ער ווערט נכשל און מאַכט אַ פשרה אויף אַ יאָר, קענען אים געבן כוח די פריערדיקע פערציק יאָר וואָס ער האָט הינטער זיך, ער זאָל באַלד צוריק פאַרגעסן אויף דער פשרה און האַלטן זיך ביי שלימות׳דיקער אידיש־קייט.

בשעת אָבער עס האַנדלט זיך וועגן אַ יונגען דור, און זיי וויל מען דער־ציען אויף פשרות, נעמט מען ביי זיי צו די וואַרעמקייט און קנאות אין אידישקייט אויפן גאַנצן לעבן. איבער דעם קריץ מיטן חסרון וואָס מען מאַכט אין זייער נשמה אין זייער יוגנט, איז רעכט אַז דערנאָך זאָל רחמנא לצלן אויסוואַקסן אַ פאַרקריפּל־טער איד, אַ בעל מום.

יב. אמת טאַקע, אף־על־פּי שחטא ישראל הוא [29], עס איז אָבער פאַ־ראַן אַזאַ וואָס די גמרא זאָגט אויף אים במסכת סנהדרין, עכור אתה בעולם הזה [30]. דער גליק איז וואָס מען האָט אים באַוואָרנט מיט עולם הבא. מיר דאַרפן אָבער האָבן אַ יונגן דור אידן בעולם הזה, זיי זאָלן זיין געזונטע אידן, לעבעדיקע אידן ברוחניות, וממילא געזונטע אידן און לעבעדיקע אידן בגשמיות, און דער־

28) דברים כ, יט. און זע תענית ז, א.

29) סנהדרין מד, א.

30) זע דאָרט מג, ב.

מיט וועלן זיי קענען איינעמען דעם עולם־הזה ניט נאָר פאַר זיך, אַז זייער חלק זאָל זיין אַ מקדש פאַרן אויבערשטן, נאָר אויך פאַר דעם מיטעלן און עלטערן דור.

יג. עס זיינען פאַראַן אַזוינע פרטים וועלכע ווייזן זיך אויס אין פלוג אַז זיי זיינען ניט אַזוי פיל נוגע, און אַז דאָס איז מער ניט ווי אַ חוט השערה.

אָבער עס קאָן דאָך זיין אַז דאָס איז דער חוט השערה אויף וועלכן די גמרא זאָגט [31]), אַז דערפון וואַקסט אויס דער גאַנצער יצר הרע, וואָס רשעים נדמה להם כחוט השערה.

ווי אַזוי קומט דאָס אַז אַ איד זאָל ווערן אַ רשע רחמנא לצלן? אַ איד וויל דאָך מקיים זיין דעם אויבערשטנס רצון, היינט ווי קומט דאָס אַז ער זאָל טאָן זאַכן וואָס זיי זיינען קעגן דעם אויבערשטן ביז צו ווערן אָנגערופן רשע?

נאָר דאָס קומט פון דעם וואָס נדמה להם כחוט השערה, עס דוכט זיך אים אויס, אַז דאָס איז אַ קלייניקייט, און אַמאָל קען פאַסירן אַז דאָס איז טאַקע אַ קלייניקייט, אָבער אין זיין מעמד ומצב אין וועלכן ער שטייט, קען די קלייניקייט אים מכריע זיין, אָדער ער זאָל זיין אַ צדיק און נכתב ונחתם ווערן לחיי עולם [32]), אָדער רחמנא לצלן אַ רשע וואָס אויף אים זאָגט דער פסוק לדראון עולם [33]), און איבער וואָס — איבער דעם חוט השערה.

אויב ער האָט ניט ביי זיך גענוג שטאַרקייט און געגוג שכל אויף קענען אונטערשיידן צי דאָס איז דער פרט אין וועלכן עס הענגט אָפּ זיין מהות, איז אין איצטערדיקע צייטן וואָס דער אמת ווערט אַלץ מער נתברר — איז דאָ די הבחנה פון דעם צד שכנגד:

בשעת מען זעט ווי דער צד שכנגד שטעלט זיך מיט אַזאַ שטאַרקייט אַז ס'איז רעכט פאַרלירן מיליאָנען מיט געלט, פאַרלירן כמה וכמה מענטשן, אָנצואווערן שטיצע פון אַלע זייטן, אַבי ניט נאָכצוגעבן אַ קליינעם פרט, וואָס עס איז לגמרי ניט פאַרשטאַנדיק אין שכל, איז דאָס אַ הבחנה און אַ הוראה פאַר אונז, אַז מען טאָר ניט נאָכגעבן אפילו אָט דעם פרט וואָס מען וויל אונז איינריידן אַז דאָס איז מער ניט ווי אַ קליינער פרט, ווייל דאָס איז ערקתא דמסאני [34]) בשעת גזרת השמד, און דאָס איז דער חוט השערה אין וועלכן עס הענגט אָפּ צי אין פאַרלויף פון דער צייט וועט ער בלייבן אַ איד.

יד. אַ וויטערדיקער באַוויז אויף דעם ווי דער חוט השערה איז נוגע, זעט מען דערפון וואָס די גאַנצע צרה צו וועלכער מען איז צוגעקומען האָט זיך אָנגעהויבן ווי די רז"ל זאָגן [35]), כל המחניף לחבירו, אָדער ווי די צווייטע גירסא כל המחניף לרשע, — איין גירסא איז אין גמרא און איינע אין עין יעקב — לסוף נופל בידו.

מען האָט געזען אין די לעצטע יאָרן, אַז די אַלע וואָס זיינען גע־

31) סוכה נב, א.

32) ר"ה טז, ב.

33) דניאל יב, ב.

34) סנהדרין עד, ב.

35) סוטה מא, ב.

גאנגען מיט יאָרן צוריק אויף פשרות און האָבן געמיינט אַז דורך דעם וועלן זיי איינעמען דעם יונגן דור (טראַכטנדיק אַז די וואָס מען האָט שוין אין פרומען צד וועלן זיי סיי־ווי בלייבן גאַנץ), האָט מען געזען באַשיינפערלעך אַז ניט נאָר וואָס מען האָט פאַרלאָרן די יוגנט וואָס מען האָט זיי געוואָלט פירן אויפן וועג פון פשרות, נאָר מ'האָט אַריינגעבראַכט אַ שוואַכקייט אויך אין די יוגנט וואָס זיינען געווען אונטער זייער השפעה און געהאַלטן זיך איינגאַנצן פרום.

די, אָבער, וואָס זיינען געגאַנגען מיט צען, פופצן אָדער צוואַנציק יאָר צוריק מיט דער שיטה אַז מען טאָר ניט נאָכגעבן קיין פרט, ובפרט אין חינוך — די האָבן מצליח געווען.

טו. אַ תוספת כוח אין דעם חינוך הכשר גיבן אַריין די אַלע וואָס זיינען זיך מתעסק אין חינוך הכשר בגופם ובנשמתם, און די אַלע וואָס העלפן אין דעם מיט זייער געלט.

כאָטש אפילו מען קומט צוגיין צו אים און מען זאָגט: הער זיך איין, וואָס האָסטו זיך איינגעשפאַרט געבן די געלט אין אַ ישיבה וואָס וועט אויסהאָדעווען בטלנים, אויסהאָדעווען מענטשן וואָס האָבן ניט קיין שייכות צו הוויות עולם הזה, דער וועט גיין מיט אַ באָרד, דער מיט אַ קאַפּאָטע, און דו וועסט זיין דער גורם אויף אויסהאָדעווען מענטשן וואָס בשעת זיי וועלן אַרויסגיין אין דער וועלט וועלן זיי ניט וויסן ווי אַ קער טאָן זיך.

פונדעסטוועגן האָט ער אין זיך די שטאַרקייט אויף ניט נתפעל ווערן און, אדרבה, פון דעם גופא לערנט ער אָפּ אַ הוראה, וויבאַלד מען זעצט זיך אָן אויף אים אַזויפיל און מען וויל אים אָפּרייסן פון דעם, איז אַ הוכחה אַז דוקא דאָ ליגט דער אמת און דוקא דאָ ליגט די הצלה פון עם ישראל, ובמילא איז ניט נאָר וואָס ער פאַרקלענערט ניט זיין אַרבעט פאַר חינוך הכשר בנשמתו אָדער בגופו אָדער בממונו, אָדער אין אַלע דריי, נאָר אַדרבה, מכאן ולהבא טוט ער נאָך מיט אַ גרעסערער שטאַרקייט.

דאָס גיט אַ שטאַרקייט דעם יונגן דור גופא. בשעת מען פרעגט ביי זיי אַ שאלה: אייערע חברים באַקומען אויך אַ אידישן חינוך אָבער אָן קנאות און אָן דקדוקים, וואו שטייט דאָס אַז איר דאַרפט זיין די מהדרים?

ווייזן זיי אָן, אַט איז דאָ אַ סוחר וואָס האַלט מיט אונז, אַט איז דאָ אַ גביר וואָס האַלט מיט אונז, אַ רב וואָס האַלט מיט אונז, אַן אַלטער איד אָדער אַ פּרוי וואָס האַלט מיט אונז, איז דאָס גיט זיי אַ שטאַרקייט אויף דורכגיין די נסיונות וואָס זיי האָבן אין זייערע ד' אמות.

און דער יישר כוח קומט צו די וואָס לערנען מיט די תלמידים און ווערן ניט נתפעל פון נסיונות און זיינען ממשיך אין דעם דרך החינוך, און צו די עסקני החינוך וואָס זשאַלעווען ניט מנשמתם, מגופם וממונם, און גיבן וויפל זיי קענען, ובמשך הזמן וועלן זיי מסתמא געבן יותר מכפי יכלתם — אַבי אויפצוהאַלטן דעם חינוך על טהרת הקודש ביראת שמים טהורה.

טז. בשעת מען שטעלט זיך אוועק אויף דעם וועג פון חנוך לנער על פי דרכו אן קיינע פשרות, ווי די הוראה וואס עס איז געגעבן געווארן חנוכה, אז מען האט ניט געוואלט אפילו קולות אויסגעהאלטן על פי שולחן ערוך, מען האט געזאגט אז מען וויל האבן א נס, ווארום מיר ווילן האבן א מקדש טהור, א מנורה טהורה און שמן טהור, במילא וועט די ליכטיקייט אויך זיין אזוי.

איז אזוי ווי דעמאלט האט דער אויבערשטער געהאלפן אז במשך א קורצער צייט איז געווען דער „נתת" פון די אלע חלוקות ביד עוסקי תו־רתך, און מען האט מחנך געווען דעם בית המקדש מיט אזעלכע נרות וואס זיי לייכטן אונז ביז היינט, אז אפילו ווען די זון גייט אונטער, ווען אויפן גאס ווערט פינסטער און נאך פינסטערער, איז אין אידישע הייזער ליכטיק, און מוסיף והולך, יעדער נאכט ווערט די ליכטיקייט א גרעסערע —

איז כמו שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם, אזוי איז אויך איצטער בזמן הזה, קענען מיר זיין זיכער אז במהרה בימינו וועלן מיר זוכה זיין, אז עס וועט אראפקומען דער מקדש טהור הבנוי למעלה — מען דארף מער ניט ווי צוגרייטן דא אן ארט וואו אוועקשטעלן אים — און אידי־שע קינדער, אידישע אידן פון מי־טעלן דור און פון עלטערן דור, וועלן מאכן ליכטיק דעם בית המקדש מיט דער וועלט ארום זיי, ניט נאר מיט א נר של מצוה אליין, נאר אויך מיט א נר טהור בתכלית וקדוש בתכלית, וואס דאס וועט ממשיך זיין שכינתו יתברך בתחתונים ממש, אז דער עולם־הזה וואס איז געווען ביז איצטער א חומרי, אדער לכל־הפחות א גשמי, וועט ווערן א בית המקדש לשכינתו יתברך.

(משיחת ליל נר ג' דחנוכה, תשי"ד)

פרשת מקץ — שבת חנוכה

א. אין אנהויב פון פרשת מקץ, און אזוי אויך אין דער פריערדיקער סדרה, וישב, דערציילט די תורה וועגן חלומות: דער חלום פון פרעה'ן (אין פרשת מקץ) און דער חלום פון יו־סף'ן, מיט די חלומות פון שר המש־קים און שר האופים (אין פרשת וישב).

די אלע חלומות זיינען געווען סי־בות וועלכע האבן געבראכט צו גלות מצרים — דער שרש פון אלע גל־יות [1]. אזוי ווי אלע ענינים זיינען בהשגחה פרטית, ממילא איז פאר־שטענדלעך, אז דער מסובב — גלות, האט א שייכות און איז ענלעך צו דער סיבה — חלום.

ב. די שייכות פון גלות צו חלום

---

1) לקו"ת מהאריז"ל פ' תצא.